

MICHAŁ MIROWSKI
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
Centrum NUKAT
e-mail: m.mirowski@uw.edu.pl

KARTOTEKI HASEŁ WZORCOWYCH NUKAT I BIBLIOTEKI NARODOWEJ – STAN OBECNY, PROBLEMY i ROZWIĄZANIA

Michał Mirowski – absolwent Policealnego Studium Informacji, Archiwistyki i Księgarstwa oraz Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie od 2007 r., starszy bibliotekarz w Centrum NUKAT, administrator kartoteki haseł formalnych.

SŁOWA KLUCZOWE: Centralna Kartoteka Haseł Wzorcowych NUKAT. Deskryptory Biblioteki Narodowej. Hasła korporatywne. Hasła osobowe. Integracja kartotek haseł wzorcowych. Kartoteki haseł wzorcowych.

ABSTRAKT: Cel artykułu – Artykuł przedstawia obecny stan polskich kartotek haseł wzorcowych, zawiera analizę historii i struktury kartoteki haseł wzorcowych NUKAT oraz porównanie z kartoteką haseł wzorcowych Deskryptorów Biblioteki Narodowej (DBN). Podaje definicje kartoteki wzorcowej i autorytatywnej, opisuje proces integracji kartotek haseł wzorcowych i jego efekty – rekord uniwersalny CKHW NUKAT, tabelę typowania, przekształcanie JHP BN na DBN. Porównanie niektórych typów haseł wzorcowych zintegrowanych khw NUKAT i DBN obrazują przykłady podane w tabelach. Artykuł omawia również podstawy tworzenia rekordów kartoteki haseł wzorcowych, aktualne zasady i różnice między CKHW NUKAT a bazą DBN. **Metoda** – Zastosowano metodę analizy i metodę porównania kartotek haseł wzorcowych NUKAT i BN oraz literatury przedmiotu. **Wyniki** – Przeprowadzone badania wykazały różnice między kartotekami haseł wzorcowych NUKAT i BN. Polegają one przede wszystkim na różnych zasadach, leżących u podstaw tworzenia haseł wzorcowych (normy, kryterium wyboru terminu jako hasło wzorcowe, struktura rekordu hasła wzorcowego) oraz różnej strukturze khw wyrażonej w formacie MARC 21.

HASŁA I KARTOTEKI WZORCOWE

Hasła wzorcowe, będące podstawowymi punktami dostępu do danych w katalogach, to przyjęte dla danego systemu ujednoczone nazwy osób, ciał zbiorowych, ujednoczone tytuły, wyrażenia języka opracowania rzeczowego. Służą one do opatrywania sporządzonych opisów punktami dostępu i wyszukiwania w katalogu bibliotecznym. Efektywne ich wykorzystanie możliwe jest pod warunkiem, że są one ujednoczone według ściśle określonych zasad i poprawnie stosowane. Źródłem haseł wzorcowych są kartoteki haseł wzorcowych (khw) tworzone przez narodowe centra bibliograficzne (Paluszkiewicz, 1999, s. 150). Khw jest narzędziem kontroli jakości danych w katalogu oraz zbiorem gotowych do wykorzystania punktów dostępu do rekordów bibliograficznych.

Tworzenie haseł ujednoczonych ma na celu zapewnienie jednoznacznej identyfikacji osoby, ciała zbiorowego, dzieła, serii i przedmiotu. Stosowanie w rekordach bibliograficznych wyłącznie haseł ujednoczonych sprawia, że wynik wyszukiwania jest pełny, tzn. zawiera opisy wszystkich poszukiwanych dokumentów znajdujących się w danej bazie oraz pozbawiony jest szumu informacyjnego. Uwzględnienie w khw odmian haseł ujednoczonych umożliwia także wyszukiwanie przez te odmiany. Dzięki zawartej w khw informacji o związkach między hasłami ujednoczonymi możliwe jest poszerzanie lub zawężanie obszaru poszukiwań.

W Polsce od początków tworzenia kartotek wzorcowych mówiło się o dwóch ich rodzajach – kartoteka autorytatywna i kartoteka wzorcowa (Lenartowicz, 1990, s. 35). Używany na świecie termin „authority heading” tłumaczony jest w Polsce jako „hasło wzorcowe” lub „hasło autorytatywne”. To rozróżnienie, które występuje jedynie w polskim piśmiennictwie, nie ma wystarczającego uzasadnienia (Padziński, 2000, s. 23).

Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych podaje następujące definicje:

Hasło wzorcowe – hasło rekordu kartoteki haseł wzorcowych; najliczniejszą klasę wśród hw stanowią hasła ujednoczone (hasła wzorcowe, które mogą być hasłami głównymi opisu bibliograficznego, hasłami dodatkowymi dla nazwy osobowej, korporatywnej, tytułu ujednoczonego, serii i wydawnictwa zwarteo wieloczęściowego lub hasłami języka informacyjno-wyszukiwawczego). Hasłem wzorcowym, ale nieujednoczonym jest np. hasło odsyłacza orientacyjnego całkowitego (Bojar, 2002, s. 77).

Hasło autorytatywne – ustalony jako obowiązujący przez narodową centralę bibliograficzną szczególny rodzaj hasła wzorcowego. (...) Rozróżnienie „hasło autorytatywne” – „hasło wzorcowe” jest właściwe wyłącznie dla Polski (Bojar, 2002, s. 76).

W 1990 r. Maria Lenartowicz pisała, że „narodowa centrala bibliograficzna – Instytut Bibliograficzny (BN) – takiego zbioru haseł auto-

rytatywnych jeszcze nie założyła; cechą autorytatywności mają jednak polskie nazwy osobowe i nazwy ciał zbiorowych podawane w hasłach w „Przewodniku Bibliograficznym” (Lenartowicz, 1990, s. 36). Hasłem autorytatywnym określa autorka „oryginalne nazwy krajowych autorów i współtwórców, nazwy działających w danym państwie ciał zbiorowych oraz ujednoczone tytuły oryginalnych dzieł w nim publikowanych” (Lenartowicz, 1990, s. 35).

Wobec braku polskiej kartoteki autorytatywnej cztery biblioteki akademickie (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej), które w grudniu 1992 r. zakupiły zintegrowany system biblioteczny VTLS oraz zapoczątkowały wdrażanie formatu USMARC (później MARC 21), zdecydowały o tworzeniu wspólnymi siłami Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych (CKHW). Wprowadzanie rekordów do CKHW i udostępnianie ich wszystkim zainteresowanym bibliotekom wyeliminowało zbędne dublowanie prac oraz umożliwiło „bezpieczną (tzn. bez obawy o utratę spójności danych) wymianę rekordów bibliograficznych” (Paluszkiewicz, 1999, s. 150).

Punktem wyjścia do rozważań w niniejszym artykule jest analiza historii i struktury khw NUKAT oraz porównanie z khw BN, która od stycznia 2017 r. stanowi część projektu Deskryptory Biblioteki Narodowej (DBN).

INTEGRACJA KHW

W rozwoju khw integracja haseł przedmiotowych z hasłami opisu bibliograficznego, która polega na ujednoczeniu haseł odnoszących się do tej samej osoby, ciała zbiorowego, tytułu ujednoczonego i hasła typu autor-tytuł, stanowi naturalny etap wynikający z realizacji wymogów środowiska sieciowego (Burchard, 2006). Dzięki temu możliwe jest stosowanie tego samego hasła w funkcji hasła opisu bibliograficznego i przedmiotowego. Od początku tworzenia khw najczęściej hasła te tworzone były odrębnie, tak jak miało to miejsce w Bibliotece Narodowej Francji (hasła przedmiotowe RAMEAU i hasła khw BNF), Bibliotece Kongresu (hasła przedmiotowe LCSH i hasła kartoteki Names). W CKHW NUKAT hasła przedmiotowe jhp KABA, zawierające nazwy osób oraz nazwy ciał zbiorowych, tworzone były niejednokrotnie według innych zasad niż hasła opisu bibliograficznego (Burchard & Kucewicz, 2004, s. 201).

Zapoczątkowane w 1998 r. prace nad integracją kartotek CKHW, wznowione w 2003 r. już po włączeniu jej do NUKAT (Nasiłowska, 2004, s. 218), dotyczyły haseł opisu bibliograficznego, które mogły wystąpić w podwójnej funkcji – także jako hasło przedmiotowe. Proces ujednoczania rekordów khf i słownictwa jhp KABA kontynuowano przez kolejne lata. Do 2007 r. dla haseł zintegrowanych tworzone w khw kopie, których przeznaczeniem

było zastosowanie jako hasło przedmiotowe, później proces ten odbywał się automatycznie. Jednocześnie już w 2007 r. rozpoczęto przygotowania do wprowadzenia i stosowania w katalogu NUKAT rekordu uniwersalnego, który może być stosowany jako hasło opisu bibliograficznego i jako hasło przedmiotowe. Wdrożenie rekordu uniwersalnego w katalogu NUKAT nastąpiło w styczniu 2015 r. (Centrum NUKAT, 2017 [a]).

Integracja części przedmiotowej i formalnej CKHW zlikwidowała różnice, jakie istniały w zasadach sporządzania poszczególnych typów rekordów – kartoteki haseł opisu bibliograficznego i kartoteki haseł przedmiotowych. Były one szczególnie widoczne w grupie rekordów haseł korporatywnych. Proces integracji objął kolejno rekordy haseł osobowych, korporatywnych, tytuły dzieł anonimowych i hasła typu autor-tytuł. Jego następstwem były zmiany w trybie wprowadzania rekordów do CKHW i konieczność modyfikacji starych rekordów. Postanowiono, że relacje semantyczne nie będą uwzględniane w rekordzie hasła osobowego i korporatywnego, a wyłącznie w rekordzie hasła przedmiotowego, z którym hasło to wchodzi w relację. Zmieniła się zasada stosowania haseł korporatywnych w opracowaniu przedmiotowym: zamiast podawania ostatniej nazwy danej instytucji, przyjmuje się ostatnią nazwę z okresu objętego treścią opracowywanego dokumentu.

Integracja kartotek CKHW zakończyła się usunięciem 102 770 rekordów haseł wzorcowych jhp KABA. W ramach prac nad ujednoczeniem form haseł typu autor-tytuł, zmodyfikowano 5331 rekordów (Centrum NUKAT, 2017 [a]).

W początkowym etapie integracji zwrócono uwagę na zmiany, jakie następują w jhp KABA (Wilczyńska, 2006). Do khw wprowadza się tylko rekordy potrzebne do sporządzenia opisu bibliograficznego katalogowanej pozycji. Inaczej niż w kartotece jhp KABA, gdzie tworzy się również rekordy dla wszystkich powiązanych haseł (tzw. gniazda haseł wzorcowych). Jest to zasada wynikająca z metodyki tworzenia słownictwa jhp KABA.

Scalenie obu typów haseł spowodowało w rekordach uniwersalnych:

- usunięcie pól 472 zawierających ekwiwalent z jhp RAMEAU i LCSH,
- pozostawienie relacji haseł dla nazw osobowych i korporatywnych jedynie w hasłach przedmiotowych innego typu.

Nierozwiązany pozostał problem haseł wzorcowych dla osób posługujących się kilkoma nazwami, np. Jan Paweł II/Karol Wojtyła.

Pomocą w tworzeniu rekordów khw jest „Tabela typowania haseł wzorcowych stosowanych w opracowaniu przedmiotowym w jhp KABA” (Centrum NUKAT, 2017 [b]) dostępna na stronie Centrum NUKAT (Tab. 1). Przez typowanie rozumie się wybór typu rekordu khw dla tworzonego terminu. Tabela wskazuje, według jakiej procedury tworzy się dane hasło wzorcowe:

- khf zawiera hasła opisu bibliograficznego tworzone według opracowania: *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe. Zasady sporządzania rekordów*

kartoteki haseł wzorcowych (Warszawa, 1999) oraz późniejszych ustaleń dotyczących modyfikacji/uzupełnień tego właśnie opracowania (Centrum NUKAT, 2017 [c]),

– khp to hasła przedmiotowe tworzone według podręcznika (Głowacka, 2000) oraz *Konstrukcji modelowych wykorzystywanych w tworzeniu haseł wzorcowych jhp KABA* (Centrum NUKAT, 2017 [d]).

Tabela 1

Fragment „Tabeli typowania haseł wzorcowych stosowanych w opracowaniu przedmiotowym w jhp KABA”

Typ nazwy	khw	Etykieta hasła	Przykład hasła wzorcowego	Dział w którym znajduje się struktura rekordu hasła wzorcowego (konstrukcja modelowa)
Aglomeracje, regiony	khp	151	151 @@ \$a Paryż (Francja ; aglomeracja) 151 @@ \$a Opole Lubelskie (Polska, region)	Geografia
Arboreta	khf	110	110 @2 \$a Zakład Fizjografii i Arboretum (Bolestraszyce)	
Bitwy	khp	150	150 @@ \$a Beresteczko, Bitwa (1651) 150 @@ \$a Basia, Bitwa (1660) 150 @@ \$a Adrianopol, Bitwa (378)	Historia
...	...	...	...	...

Według twórców projektu DBN integracja kartotek haseł wzorcowych BN stanowi jego istotny element (Cichoń; Kalinowski; Fedorowicz, 2014, s. 37). Operacja ta przygotowywana była od wielu lat w Pracowni JHP BN, jednak „z przyczyn organizacyjnych i technicznych” (Stolarczyk, 2015) została przeprowadzona dopiero w lipcu 2015 r. W kwietniu tego samego roku odbyła się konferencja, na której przedstawiono zasady ujednoczania haseł wzorcowych. Jako rekord podstawowy przyjęty został rekord hasła przedmiotowego, uzupełniony o dodatkowe dane z rekordu hasła formalnego, jeśli takie zawiera. Prace nad integracją wykonano automatycznie i ręcznie. Na podstawie obserwacji bazy Deskryptory BN (Biblioteka Narodowa, 2017) można wyciągnąć wniosek, że integracja khw BN została przeprowadzona inaczej niż integracja khw NUKAT – rekord hasła wzorcowego przedmiotowego zastąpił w khw rekord hasła wzorcowego formalnego. Zachowano powiązania obustronne między rekordami haseł wzorcowych przedmiotowych i formalnych, np. powiązanie między hasłem Budda – Buddyizm.

Zasady integracji poszczególnych typów haseł omówiono w artykule *Katalogowanie oparte na encjach* (Cichoń; Kalinowski; Fedorowicz, 2014, s. 37). Autorzy zaznaczają, że hasła powinny być zgodne z przepisami oraz z odpowiednimi normami – hasło osobowe PN-N-01229:1998, hasło korporacji

tywne PN-N-01230:2001. Sam proces integracji khw BN pokazał jednak, że odstąpiono od ścisłego przestrzegania norm.

Z porównania obu zintegrowanych kartotek (NUKAT i BN) wynika, że w niektórych przypadkach podjęto odrębne decyzje (zob. tab. 2).

Tabela 2

Zestawienie różniących się rekordów haseł wzorcowych zintegrowanych khw NUKAT i DBN.
Obok haseł zastosowane kody w polach 008¹
Stan na 28.09.2017 r.

Typ jednostki	khw NUKAT – 008/14-16		khw DBN – 008/14-16	
Aglomeracje, regiony	151 @@ \$a Paryż (Francja ; aglomeracja)	bab	151 @@ \$a Aglomeracja Poznańska	bab
Arboreta	110 2@ \$a Zakład Fizjografii i Arboretum (Bolestraszyce)	aab	110 2@ \$a Arboretum i Zakład Fizjografii (Bolestraszyce) 150 @@ \$a Arboretum (Bolestraszyce)	aab bab
Bóstwa, boginie	150 @@ \$a Mars (bóstwo rzymskie)	bab	100 0@ \$a Mars \$c (bóstwo)	aab
Ciała niebieskie (nazwy własne)	151 @@ \$a Mars (planeta)	bab	150 @@ \$a Mars (planeta)	bab
Cmentarze	Zob. Obiekty urbanistyczne			
Drogi, szlaki	151 @@ \$a Szlak Jagielloński	bab	151 @@ \$a Szlak Cysterski	bab bab
Elementy wyposażenia i części obiektów architektonicznych	130 @0 \$a Ołtarz św. Adriana (Bazylika Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, Gdańsk, Polska)	bab	151 @@ \$a Gdańsk (woj. pomorskie) \$x kościół Mariacki \$x ołtarz św. Adriana	bab
Euroregiony	110 2@ \$a Euroregion Beskidy	aab	151 @@ \$a Euroregion Beskidy	bab
Festiwale, koncerty	111 2@ \$a Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina \$n (6 ; \$d 1960 ; \$c Warszawa)	aab	111 2@ \$a Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina \$n (6 ; \$d 1960 ; \$c Warszawa) 111 2@ \$a Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina \$n (6 ; \$d 1960 ; \$c Warszawa)	abb bab
Gminy, okręgi, hrabstwa	151 @@ \$a Klembów (Polska ; gmina)	aab	151 @@ \$a Gmina Klembów (woj. mazowieckie, pow. wołomiński)	bab

¹ Informacje kodowane w polach 008/14-16 (Paluszkiwicz, 2009, s. 14-15):- 008/14 – stosowanie hasła rekordu jako hasła opisu bibliograficznego: a : hasło może być hasłem opisu bibliograficznego b : hasło nie może być hasłem opisu bibliograficznego- 008/15 – stosowanie hasła rekordu jako hasła przedmiotowego a : hasło może pełnić funkcje hasła przedmiotowego b : hasło nie może pełnić funkcji hasła przedmiotowego- 008/16 – stosowanie hasła rekordu jako hasła dodatkowego dla serii a : hasło może wystąpić jako hasło dodatkowe dla serii b : hasło nie może być hasłem dodatkowym dla serii.

Grupy muzyczne	110 2@ \$a Rolling Stones	aab	110 2@ \$a Rolling Stones (zespół rockowy)	aab
Hotele (instytucje)	110 2@ \$a Grand Hotel (Kraków)	aab	110 2@ \$a Grand Hotel (Kraków) (451 @@ \$a Kraków (woj. małopolskie) \$x Grand Hotel)	bab
Hotele (budynki)	Zob. Obiekty urbanistyczne			
Imprezy sportowe	111 2@ \$a Igrzyska Olimpijskie \$n (31 ; \$d 2016 ; \$c Rio de Janeiro)	aab	111 2@ \$a Igrzyska Olimpijskie \$n (31 ; \$d 2016 ; \$c Rio de Janeiro)	bab
Instytucje kolejowe	110 2@ \$a Kolej Warszawsko-Terespolska	aab	110 2@ \$a Kolej Warszawsko-Terespolska	bab
Kabarety (instytucje)	110 2@ \$a Kabaret "Jama Michalika"	aab	110 2@ \$a Kabaret "Jama Michalika" (Kraków)	bab
Kluby (instytucje)	110 2@ \$a Klub Literacki "Topola"	aab	110 2@ \$a Klub Literacki "Topola" (Zduńska Wola)	bab
Kościół (budynki)	Zob. Obiekty architektoniczne			
Kościół (instytucje)	110 2@ \$a Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny	aab	110 2@ \$a Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny	aab
Kościół (instytucje – parafie)	110 2@ \$a Parafia pw. Chrystusa Dobrego Pasterza (Poznań)	aab	110 2@ \$a Parafia pw. Chrystusa Dobrego Pasterza (Poznań)	abb
Kościół – wyznania	150 @@ \$a Kościół katolicki	bab	150 @@ \$a Katolicyzm	bab
Królowie, władcy, cesarze, osoby panujące	100 0@ \$a Cyrus \$b II \$c (król Persji ; \$d 590?-529 a.C.)	aab	100 0@ \$a Cyrus Wielki \$c (król Persji ; \$d ?-529 a.C.)	aab
Miasta	151 @@ \$a Poznań (Polska)	bab	151 @@ \$a Poznań (woj. wielkopolskie)	bab
Miasta dawne	151 @@ \$a Kartagina (miasto dawne)	bab	151 @@ \$a Kartagina	bab
Miejsca legendarne, fikcyjne	150 @@ \$a Atlantyda	bab	151 @@ \$a Atlantyda (kraina mitologiczna)	bab
Nadleśnictwa	110 2@ \$a Nadleśnictwo Augustów	aab	110 2@ \$a Nadleśnictwo Augustów 151 @@ \$a Nadleśnictwo Augustów (obszar) 151 @@ \$a Baligród (nadleśnictwo) (410 2@ \$a Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. \$b Nadleśnictwo Baligród)	aab bab aab
Obiekty architektoniczne	150 @@ \$a Kościół św. Anny (Kraków, Polska).	bab	150 @@ \$a Kościół św. Anny (Kraków) 150 @@ \$a Klasztor Cystersów (Henryków)	bab

Obiekty urbanistyczne	150 @@ \$a Ulica Bernardyńska (Lublin, Polska) 151 @@ \$a Lwów (Ukraina) \$x Cmentarz Łyczakowski	bab bab	150 @@ \$a Ulica Bernardyńska (Warszawa) 150 @@ \$a Cmentarz Łyczakowski (Lwów)	bab bab
Obozy koncentracyjne, pracy, jenieckie	151 @@ \$a Birkenau (Polska ; obóz koncentracyjny) 151 @@ \$a Brześć (Białoruś ; obóz jeniecki 5)	bab bab	110 2@ \$a Auschwitz-Birkenau (niemiecki obóz koncentracyjny) 110 2@ \$a Obóz jeniecki Cottbus-Merzdorf	aab bab
Ogrody botaniczne	110 2@ \$a Uniwersytet Warszawski. \$b Ogród Botaniczny	aab	110 2@ \$a Uniwersytet Warszawski. \$b Ogród Botaniczny 151 @@ \$a Warszawa \$x Ogród Botaniczny UW 110 2@ \$a Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego 151 @@ \$a Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego (Kraków ; obszar)	abb bab aab bab
Ogrody zoologiczne	110 2@ \$a Ogród Zoologiczny (Poznań)	aab	110 2@ \$a Ogród Zoologiczny (Poznań) 110 2@ \$\$ ZOO Wrocław	abb aab
Opactwa (instytucje)	110 2@ \$a Benedyktyńskie Opactwo Świętych Apostołów Piotra i Pawła (Tyniec)	aab	110 2@ \$a Ordo Sancti Benedicti (Tyniec)	abb
Ordery, odznaczenia państwowe	110 1@ \$a Polska. \$b Order Wojenny Virtuti Militari	bab	150 @@ \$a Order Wojenny Virtuti Militari	bab
Parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты (instytucja)	110 2@ \$a Tatrzański Park Narodowy 110 2@ \$a Agroekologiczny Park Krajobrazowy im. gen. Dezyderego Chłapowskiego	aab aab	110 2@ \$a Tatrzański Park Narodowy 110 2@ \$a Agroekologiczny Park Krajobrazowy im. gen. Dezyderego Chłapowskiego	abb abb
Parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты (obszar)	151 @@ \$a Tatrzański Park Narodowy (Polska) 151 @@ \$a Agroekologiczny Park Krajobrazowy (Polska)	bab bab	151 @@ \$a Tatrzański Park Narodowy (obszar)	bab
Parlamenti	110 1@ \$a Francja. \$b Parlament (1958- .)	aab	110 1@ \$a Parlament (Francja)	aab
Porty lotnicze	110 2@ \$a Port Lotniczy im. Fryderyka Chopina	aab	110 2@ \$a Port Lotniczy im. Fryderyka Chopina	bab
Postacie fikcyjne, legendarne	150 @@ \$a Arlekin (postać fikcyjna) 150 @@ \$a Roland (postać legendarna)	bab bab	100 0@ \$a Arlekin \$c (postać fikcyjna)	aab
Postacie biblijne	100 0@ \$a Jezus Chrystus 100 0@ \$a Sara \$c (postać biblijna)	bab bab	100 0@ \$a Jezus Chrystus 100 0@ \$a Sara \$c (postać biblijna)	aab aab
Powiaty	151 @@ \$a Wołomiński, Powiat (Polska)	bab	151 @@ \$a Powiat wołomiński (woj. mazowieckie)	bab

Programy radio- we, telewizyjne	130 @0 \$a Fifteen to One (pro- gram telewizyjny : Polska)	bab	150 @@ \$a Jeden z dziesięciu (tele- turniej) 130 @0 \$a Ziarno (program telewi- zyjny)	bab bab
R ę k o p i s y (obiekty)	110 2@ \$a Biblioteka Narodowa (Warszawa). \$k Rękopis. \$n Ms. 8002	bab	150 @@ \$a Psalterz floriański (410 2. \$a Biblioteka Narodowa \$x Rps 8002 III	bab
Rody, rodziny, dynastie	100 3@ \$a Bachledowie \$c (ród) 100 3@ \$a Adamscy \$a (rodzina) 100 3@ \$a Jagiellonowie \$c (dynastia)	bab bab bab	100 3@ \$a Jagiellonowie (ród)	aab
Sądy (instytucje)	110 2@ \$a Polska. \$b Sąd Naj- wyższy	aab	110 2@ \$a Sąd Najwyższy RP	bab
Siły zbrojne	110 1@ \$a Polska. \$b Wojsko Polskie (1918-1939).	aab	110 1@ \$a Wojsko Polskie (1918-1939)	aab
Szkoły (insty- tucje)	110 2@ \$a Uniwersytet War- szawski. \$b Instytut Badań Interdyscyplinarnych Artes Liberales	aab	110 2@ \$a Wydział "Artes Liberales" (Uniwersytet Warszawski)	aab
Teatry (insty- tucje)	110 2@ \$a Teatr im. Juliusza Słowackiego (Kraków)	aab	110 2@ \$a Teatr im. Juliusza Słowac- kiego (Kraków) 451.. \$a Kraków (woj. małopolskie) \$x Teatr im. Juliusza Słowackiego	aab
Ulice	Zob. Obiekty urbanistyczne		150 @@ \$a Ulica Bernardyńska (War- szawa)	bab
Więżenia (in- stytucje)	110 2@ \$a Więzienie Jaworzno 151 @@ \$a Camp Delta (Kuba, Guantánamo Bay Naval Base ; więzienie)	aab bab	110 2@ \$a Obóz jeniecki Guantanamo	bab
Województwa	151 @@ \$a Lubuskie, Woje- wództwo (Polska ; 1999-).	bab	151 @@ \$a Województwo lubuskie (1999-)	bab
Wyprawy ba- dawcze	111 2@ \$a Österreichisch-Un- garische Polarexpedition \$d (1872-1874).	aab	111 2@ \$a Mount Everest expedition (1953)	abb
Wystawy	111 2@ \$a Wystawa Filateli- styczna \$d (2002 ; \$c Zakopane)	aab	111 2@ \$a Wystawa Filatelistyczna \$n (3 ; \$d 1958 ; \$c Lublin)	abb
Zakony, zgroma- dzenia zakonne	110 2@ \$a Ordo Fratrum Mi- norum	aab	110 2@ \$a Franciszkanie	aab
Zakony [przy- miotnik od na- zwy reguły zakonnej]	150 @@ \$a Zakony francisz- kańskie	bab	110 2@ \$a Franciszkanie	aab

Analiza różnic w wyborze typu rekordu khw oraz różnic w ich zastosowaniu pomiędzy khw NUKAT i DBN:

1. Hasła osobowe

- Nazwy bóstw i bogiń:
  - NUKAT: etykieta 150, pola stałej długości (008/14-16: bab), wskazują na zastosowanie wyłącznie jako hasło przedmiotowe.
  - DBN: etykieta 100, rekord dla nazwy osobowej, pola stałej długości (008/14-16: aab) wskazują na możliwe zastosowanie jako autor / współautor, itd. dokumentu, instrukcja DBN (przepisy.bn.org.pl) nie zawiera informacji o tej grupie jednostek.
- Nazwy postaci biblijnych:
  - NUKAT: etykieta 100, pola stałej długości (008/14-16: bab), wskazują na zastosowanie wyłącznie jako hasło przedmiotowe.
  - DBN: etykieta 100, pola stałej długości (008/14-16: aab), wskazują na możliwe zastosowanie jako autor/współautor).
- Nazwy postaci fikcyjnych i legendarnych:
  - NUKAT: etykieta 150, pola stałej długości (008/14-16: bab), wskazują na zastosowanie wyłącznie jako hasło przedmiotowe.
  - DBN: etykieta 100, pola stałej długości (008/14-16: aab) wskazują na możliwe zastosowanie jako autor/współautor, itd. dokumentu, instrukcja DBN zalicza tę grupę jednostek do deskryptorów osobowych (Biblioteka Narodowa, 2017).
- Nazwy rodów i rodzin:
  - NUKAT: etykieta 100, pola stałej długości (008/14-16: bab), wskazują na zastosowanie wyłącznie jako hasło przedmiotowe.
  - DBN: etykieta 100, stosowane także w opisie formalnym w polu 700 (np. właściciel archiwum) – oznaczenie w polach stałej długości rekordu (008/14-16: aab).

2. Hasła korporatywne:

- Nazwy ogrodów botanicznych i zoologicznych:
  - NUKAT: etykieta 100, pola stałej długości (008/14-16: aab), wskazują na zastosowanie jako autor/współautor, itd. dokumentu.
  - DBN: brak konsekwencji w bazie – rekordy dla instytucji (brak konsekwencji w 008/14-16), obszaru lub haseł o etykiecie 150.
- Nazwy orderów i odznaczeń państwowych:
  - NUKAT: etykieta 110, pola stałej długości (008/14-16: bab), wskazują na zastosowanie wyłącznie jako hasło przedmiotowe.
  - DBN: etykieta 150, hasło wyłącznie przedmiotowe.
- Nazwy rękopisów:
  - NUKAT: etykieta 110, hasło o konstrukcji 110 [nazwa instytucji posiadającej rękopis] |k Rękopis. |n [sygnatura], hasło wyłącznie przedmiotowe (008/14-16: bab) oraz 130 dla tytułu dzieła zawartego w rękopisie, hasło wyłącznie przedmiotowe (008/14-16: bab), zob. przykład: *Psalterz Floriański* w bazie NUKAT.

- DBN: etykieta 150, hasło wyłącznie przedmiotowe, wariant o konstrukcji [nazwa instytucji posiadającej rękopis] | x [sygnatura].
- Zakony, zgromadzenia zakonne:
  - NUKAT: etykieta 110, pola stałej długości (008/14-16: aab), wskazują na zastosowanie również jako autor/współautor dokumentu oraz 150 – dla nazwy grupy zakonów, pola stałej długości (008/14-16: bab) wskazują na zastosowanie wyłącznie jako hasło przedmiotowe.
  - DBN: etykieta 110, pola stałej długości (008/14-16: aab) wskazują na zastosowanie również jako autor/współautor dokumentu, hasło dla nazwy najbardziej rozpowszechnionej w Polsce.

PODSTAWY TWORZENIA REKORDÓW KHW

W latach 80. i 90. ubiegłego wieku Komitet Techniczny 242 Informacja i Dokumentacja Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (PKN) sporządził wiele norm krajowych, koniecznych do sprawnego funkcjonowania bibliotek i katalogów bibliotecznych. W kolejnych latach jego aktywność zmniejszyła się, ograniczyła do adaptacji norm międzynarodowych Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej ISO, dotyczących m.in. transliteracji, terminologii, wskaźników funkcjonalności bibliotek (Klenczon, 2015). Z powodu braku instytucji zdecydowanych na finansowanie, wiele norm zostało w ostatnich latach wycofanych bez ich zastąpienia (Marsula, 2015). Taki los czeka normy PN-N-01152 *Opis bibliograficzny* oraz PN-N-01-22 *Działalność wydawnicza* (Klenczon, 2015). Zmiany te są istotne dla instytucji, które chcą tworzyć khw.

Na początku tworzenia khw w Polsce uważano, że powstanie khw poprzedzać powinno istnienie norm dotyczących formy haseł ujednoczonych, zasad tworzenia khw oraz formatu rekordu khw (Paluszkiewicz, 1999, s. 151). Oprócz projektu Polskiej Normy dotyczącej wyboru i formy hasła osobowego nie było w Polsce takich opracowań, gdy w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie podjęto prace zmierzające do utworzenia khw. W 1991 r. powstały *Zasady sporządzania kartotek haseł wzorcowych w sieci bibliotecznej Uniwersytetu Warszawskiego* (maszynopis). Początkowo stosowane przez Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie, od 1993 r. również przez Bibliotekę Jagiellońską, Bibliotekę Główną Uniwersytetu Gdańskiego i Bibliotekę Główną Akademii Górniczo Hutniczej. W 1995 r. opublikowane zostały *Zasady tworzenia kartotek wzorcowych haseł opisu bibliograficznego* (Bagieńska, 1995), których wytycznymi kierowano się w pracach nad Centralną Kartoteką Haseł Formalnych (CKHF), będącą częścią Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego (CKHW NUKAT).

Aktualne zasady tworzenia khw w CKHW NUKAT to *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe* (Paluszkiewicz, 1999), ustalenia i materiały dostępne na stronie NUKAT (Centrum NUKAT, 2017 [e]) oraz normy PKN PN-N-01229:2002P, PN-N-01231:2001P, PN-N-01230:2001P PN-N-01228:1994P.

Drugą khw w Polsce są obecnie deskryptory Biblioteki Narodowej (DBN), które „tworzą bazę rekordów wzorcowych” (Biblioteka Narodowa, 2017). Zasady ich tworzenia omówione są na stronie internetowej Biblioteki Narodowej. Można zauważyć różnice między zasadami tworzenia tych dwóch kartotek.

DBN dopuszczają przejście nazwy obcej, jeśli jest ona bardziej rozpowszechniona wśród użytkowników języka polskiego, lub jeśli nazwa w języku polskim nie występuje. Jeżeli nazwa polska i nazwa obca są równie rozpowszechnione, jako deskryptor przyjmuje się nazwę polską (Biblioteka Narodowa, 2017).

Według normy PN-N-01229:2002 i zasad sporządzania rekordów khw CKHW NUKAT, nazwy podaje się w formie językowej i pisowni kraju działalności danej osoby, ciała zbiorowego, z wyjątkiem imion papieży, świętych, błogosławionych i władców. Przepisy DBN podają również jako hasła główne formy uznane za bardziej popularne.

Przepisy DBN zalecają podawanie starożytnych nazw greckich i rzymskich w języku polskim, jeśli taka nazwa jest rozpowszechniona. Według normy nazwy te należy podawać w języku łacińskim. Dopuszczone jest jednak podawanie spolszczonej formy nazwy, jeśli taka jest w użyciu i bardziej odpowiada potrzebom danego zbioru informacji o dokumentach. *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe* pozwalają na użycie wyłącznie nazwy w języku łacińskim.

Nazwy średniowieczne, renesansowe DBN podaje w języku polskim, oprócz przypadków, kiedy stopień ich rozpowszechnienia jest wątpliwy. *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe* nakazują podawanie nazwy w ojczystym języku danej osoby. Zlatynizowaną formę lub przybraną nazwę łacińską lub grecką zaleca się w przypadku, gdy dana osoba jest pod nią bardziej znana. W razie wątpliwości, dla osób działających tylko lub głównie do 1500 r. nazwę podaje się w języku łacińskim, dla osób działających po 1500 r. – w języku ojczystym. Norma PN-N-01229 nakazuje w pierwszej kolejności przyjęcie nazwy w języku, w jakim dana osoba napisała większość swoich dzieł, potem w języku kraju działalności. Zarówno dla nazw średniowiecznych, jak i renesansowych dopuszcza podawanie spolszczonej nazwy, jeśli taka jest w użyciu i bardziej odpowiada potrzebom danego zbioru.

Norma PN-N-01229 zaleca podawanie imienia lub imion papieży w języku łacińskim. Spolszczoną formę dopuszcza, jeżeli bardziej odpowiada potrzebom danego zbioru informacji (Norma PN). DBN i CKHW stosują nazwy polskie. Nazwy świętych i błogosławionych norma nakazuje podawać w ich ojczystym języku, ale dopuszcza spolszczoną nazwę. DBN i CKHW – tylko formę spolszczoną, jeśli jest taka w użyciu. Nazwy władców i innych członków rodzin panujących – w CKHW forma spolszczona, jeśli jest w użyciu, według normy w języku kraju rządzonego przez władcę, z dopuszczalną polską, jeśli taka jest w użyciu i bardziej odpowiada potrzebom danego zbioru informacji. DBN – nazwa najbardziej rozpowszechniona wśród polskich użytkowników.

Forma hasła korporatywnego w DBN to nazwa najbardziej rozpowszechniona wśród użytkowników języka polskiego. W przypadku ciał zbiorowych

międzynarodowych – nazwa w języku polskim, jeśli taka istnieje lub taka, która jest najczęściej używana w języku polskim. Norma PN-N-01229 i *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe* podają formę oficjalną. Jeśli to niemożliwe, najczęściej występującą.

Typ jednostki	khw NUKAT	DBN
Hasło osobowe	<p>100 1@ \$a Puškin, Aleksandr Sergeevič \$d (1799-1837). 100 0@ \$a Voltaire \$d (1694-1778). 100 1@ \$a Čehov, Anton Pavlovič \$d (1860-1904). 100 1@ \$a Čajkovskij, Petr Il’ič \$d (1840-1893).</p> <p>100 1@ \$a Molière \$d (1622-1673). 100 1@ \$a Bulgakov, Mihail Afanas’evič \$d 1891-1940). 100 1@ \$a Gogol', Nikolaj Vasil'evič \$d (1809-1852). 100 0@ \$a Sophocles \$d (496-406 a.C.).</p> <p>100 1@ \$a Dostoevskij, Fedor Mihajlovič \$d (1821-1881). 100 1@ \$a Qaddafi, Muammar \$d (1942-2011).</p> <p>100 1@ \$a Dumas, Alexandre \$d (1802-1870 ; \$c ojciec). 100 1@ \$a El'cin, Boris Nikolaevič \$d (1931-2007). 100 1@ \$a Stalin, Iosif Vissarionovič \$d (1878-1953). 100 0@ \$a Sappho \$d (7..-6.. a.C.).</p> <p>100 0@ \$a Aesopus \$d (600-500 a.C.). 100 0@ \$a Plutarchus \$d (ca 45-post 120). 100 0@ \$a Callimachus \$d (ca 310-post 245 a.C.). 100 0@ \$a Xenophon \$d (ca 430-ca 355 a.C.).</p> <p>100 1@ \$a Vergilius Maro, Publius \$d (70-19 a.C.). 100 0@ \$a Descartes, René \$d (1596-1650).</p> <p>ale tak samo np.: 100 1@ \$a Rousseau, Jean Jacques \$d (1712-1778). 100 1@ \$a Shakespeare, William \$d (1564-1616). 100 1@ \$a Bach, Johann Sebastian \$d (1685-1750). 100 1@ \$a Montesquieu, Charles Louis de Secondat \$d (1689-1755).</p>	<p>100 1@ \$a Puszkin, Aleksandr \$d (1799-1837) 100 0@ \$a Wolter \$d (1694-1778) 100 1@ \$a Czechow, Anton \$d (1860-1904) 100 1@ \$a Czajkowski, Piotr \$d (1840-1893) 100 1@ \$a Molier \$d (1622-1673) 100 1@ \$a Bułhakow, Michaił \$d (1891-1940) 100 1@ \$a Gogol, Nikołaj \$d (1809-1852) 100 0@ \$a Sofokles \$d (ok. 496-406 p.n.e.) 100 1@ \$a Dostojewski, Fiodor \$d (1821-1881) 100 1@ \$a Kaddafi, Muammar \$d 1942-2011) 100 1@ \$a Dumas, Alexandre \$d (1802-1870) 100 1@ \$a Jelcyn, Borys \$d (1931-2007) 100 1@ \$a Stalin, Józef \$d (1878-1953) 100 0@ \$a Safona \$d (ok. 620-ok. 570 p.n.e.) 100 0@ \$a Ezop \$d (600-500 p.n.e.) 100 0@ \$a Plutarch \$d (ok. 45-po 120) 100 0@ \$a Kallimach z Cyreny \$d (ok. 315-ok. 245 p.n.e.) 100 0@ \$a Ksenofont \$d (ok. 430-ok. 355 p.n.e.) 100 0@ \$a Wergiliusz \$d (70-19 p.n.e.)</p> <p>100 0@ \$a Kartezjusz \$d (1596-1650)</p> <p>100 1@ \$a Rousseau, Jean Jacques \$d (1712-1778) (a nie: Jan Jakub Russo) 100 1@ \$a Shakespeare, William \$d (1564-1616). (a nie: Szekspir, Wiljam) 100 1@ \$a Bach, Johann Sebastian \$d (1685-1750) (a nie: Bach, Jan Sebastian) 100 1@ \$a Montesquieu, Charles Louis de Secondat \$d (1689-1755) (a nie: Monteskiusz)</p>

<p>Hasło korporatywne</p>	<p>110 2@ \$a Library of Congress. 110 2@ \$a Gosudarstvennyj ĘrmitaŹ. 110 2@ \$a Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei. 110 2@ \$a Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. 110 2@ \$a Muzeum RzeŹby im. Xawerego Dunikowskiego – Pałac Królikarnia. 110 2@ \$a Gosudarstvennyj akademiĉskij Bol’soj teatr Rossii. 110 2@ \$a Teatr Kwadrat im. Edwarda Dzierwońskiego. 110 2@ \$a Uniwersytet Łódzki. \$b Katedra Postępowania Karnego i Kryminalistyki.</p> <p>110 2@ \$a Polskie Stronnictwo Ludowe (1990-). 110 2@ \$a Uniwersytet Warszawski. \b Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii. 110 2@ \$a Akademia Sztuk Pięknych (Warszawa ; 1957-). \$b Wydział Architektury Wnętrz. 110 2@ \$a Ecclesia Catholica. \$b Archidiecezja Krakowska. 110 2@ \$a Biblioteka Publiczna Miasta Stołecznego Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego. 110 2@ \$a Biblioteka Jagiellońska. 110 2@ \$a Ordo Praedicatorum. 110 2@ \$a Christ the King Polish RC Church (Londyn). 111 2@ \$a Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień”. 111 2@ \$a Wystawa Światowa \$d (1900 ; \$c ParyŹ). 111 2@ \$a Festiwal Muzyków Rockowych (Jarocin). 111 2@ \$a Międzynarodowy Festiwal Jazzowy "Jazz Jamboree" \$n (7 ; \$d 1964 ; \$c Warszawa).</p>	<p>110 2@ \$a Biblioteka Kongresu 110 2@ \$a ErmitaŹ (muzeum) 110 2@ \$a Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotników (NSDAP) 110 2@ \$a PZPR</p> <p>110 2@ \$a Królikarnia (muzeum)</p> <p>110 2@ \$a Teatr Bolszoj (Moskwa)</p> <p>110 2@ \$a Teatr Kwadrat</p> <p>110 2@ \$a Katedra Postępowania Karnego i Kryminalistyki (Uniwersytet Łódzki) 110 2@ \$a Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL ; 1990-) 110 2@ \$a Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii (Uniwersytet Warszawski) 110 2@ \$a Wydział Architektury Wnętrz (Akademia Sztuk Pięknych ; Warszawa) 110 2@ \$a Archidiecezja Krakowska</p> <p>110 2@ \$a Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego 110 2@ \$a Biblioteka Jagiellońska 110 2@ \$a Dominikanie 110 2@ \$a Parafia pw. Chrystusa Króla (Londyn) 111 2@ \$a Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień” 111 2@ \$a Wystawa Światowa \$d (1900 ; \$c ParyŹ) 111 2@ \$a Festiwal Muzyków Rockowych (Jarocin) 111 2@ \$a Jazz Jamboree \$n (7 ; \$d 1964 ; \$c Warszawa).</p>
---------------------------	--	---

Niniejszy tekst dotyczy zasadniczo tylko haseł osobowych i korporatywnych, a kwestia tytułów ujednoliconych wymaga odrębnego, obszernego opracowania. Rekordy dla tytułów ujednoliconych dzieła autorskiego podawane w polach 240 rekordu bibliograficznego (MARC 21: 240 Uniform Title (NR)), stosowane w khw NUKAT, nie występują w DBN, nie są stosowane w katalogu BN. Natomiast zdaniem Leszka ŚnieŹki, szerokie stosowanie tytułów ujednoliconych stanowi kluczowy element wdrażania zasad RDA (Centrum NUKAT, 2017 [f]). Jest to też ważne dla prawidłowego funkcjonowania współczesnych katalogów bibliotecznych, opartych na

strukturze modeli z rodziny FR. Zapis na stronie przepisów DBN: „Zasady redakcji doboru deskryptorów tytułów ujednoczonych będą przedmiotem odrębnego dokumentu” (Biblioteka Narodowa, 2017), nie pozwala na omówienie tej kwestii w obecnej chwili.

Na skutek zmian zasad dotyczących nazw osobowych w DBN, hasła typu autor-tytuł mają obecnie następującą postać w katalogu BN:

0@ \$a Wolter \$d (1694-1778). \$t Enfant prodigue

100 1@ \$a Czajkowski, Piotr \$d (1840-1893). \$t Evgenij Onegin. \$n Op. 24

100 1@ \$a Shakespeare, William \$d (1564-1616). \$t Macbeth

Kartoteki wzorcowe NUKAT i BN budowane są w formacie MARC 21. Prawidłowe przestrzeganie zasad tego formatu gwarantuje ewentualne bezpieczne przeniesienie danych do formatów nowej generacji.

Format MARC 21 zawiera listę typów haseł wzorcowych, dla których wybór typu rekordu nie jest jednoznaczny (zob. Alphabetical List of Ambiguous Headings, <https://www.loc.gov/marc/authority/ambiguous-headings.html>). Z analizy struktury khw NUKAT i DBN wynika, że żadna z omawianych khw nie zachowuje zgodności z tym wykazem. Oto kilka wybranych przykładów różnic typowania omawianych wcześniej haseł wzorcowych:

	MARC 21	NUKAT	DBN
budynki zajmowane przez ciała zbiorowe (<i>Buildings occupied by corporate bodies</i>)	110	150	150 oraz wariant o konstrukcji 451 [nazwa miasta] \x [nazwa obiektu]
cmentarze	110	150	150
postacie fikcyjne	150	150	100

WNIOSKI

Podsumowując, na ewolucję khw mają wpływ wspomniane wcześniej modele konceptualne należące do rodziny FR. Model Functional Requirements for Authority Data (FRAD), opublikowany w 2009 r., określał wymogi funkcjonalne dla haseł wzorcowych opisu bibliograficznego, natomiast model Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD), opublikowany w 2010 r., dotyczył haseł wzorcowych przedmiotowych. Ostatni model IFLA Library Reference Model (IFLA-LRM), ogłoszony na konferencji IFLA we Wrocławiu w 2017 r, stanowi połączenie rodziny FR: FRBR, FRAD i FRSAD. Jest modelem konceptualnym obejmującym całe „uniwersum bibliograficzne” (Śnieżko, 2013). Podstawą do budowania modeli konceptualnych są wymagania użytkowników; to ich sposób korzystania z danych decyduje o kierunkach zmian. Przykład kartoteki VIAF pokazuje, że przy poszanowaniu potrzeb lokalnych użytkowników możliwe jest powiązanie wybranych form autorytatywnych

bez oceny, która jest bardziej słuszna (Bourdon & Boulet, 2011). Specyfika danej kartoteki może wymagać bardziej wyspecjalizowanych punktów dostępu lub pozwalać na wyszukiwanie form najbardziej rozpowszechnionych.

Kontrola wzorcowa nadal pozostaje najdroższą częścią katalogowania, niemniej jednak w dłuższej perspektywie zmniejsza koszty i umożliwia międzynarodową wymianę danych (Tillet, 2000). Dodatkowo, radykalnej zmianie ulega dzisiaj funkcja kartotek haseł wzorcowych. Mogą one służyć nie tylko do identyfikacji nazw przyjętych w działalności bibliotecznej i bibliograficznej (Roszkowski, 2015). Nowy model IFLA-LRM podkreśla funkcję eksploracji (ang. *explore*), nawigacji pomiędzy danymi wzorcowymi, danymi bibliograficznymi i środowiskiem sieciowym. Zdaniem Leszka Śnieżko rola katalogu „polega również na odkrywaniu wiedzy, ma on prowadzić użytkownika do zasobów, o istnieniu których wcześniej nie wiedział” (Śnieżko, 2013, s. 90). Realizacja tego zadania jest możliwa jednak tylko dzięki konsekwencji i przestrzeganiu standardów (Rowińska, 2015). W chwili obecnej zauważa się w Polsce pewną niejasność właśnie co do standardów. Pokazane w artykule różnice w podstawach i procedurach budowania danych wzorcowych (autorytatywnych) pomiędzy katalogiem centralnym NUKAT i Biblioteką Narodową nie znajdują żadnego usprawiedliwienia w oczach użytkownika nawigującego po manowcach nazw raz to oficjalnych, raz potocznych. Prawdą jest, że dla nowoczesnych narzędzi wyszukiwania wybór rodzaju nazwy nie jest żadnym problemem, pod warunkiem jednak, że będą one w jakiś logiczny i konsekwentny sposób powiązane, czego same narzędzia, bez dobrej woli bibliotekarza, niestety, nie dokonają.

BIBLIOGRAFIA:

- Bagieńska, Ewa; Kostrzewa, Władysława; Paluszkiewicz, Anna (1995). *Zasady tworzenia kartotek wzorcowych haseł opisu bibliograficznego*, Międzyuczelniany Zespół ds. Wdrażania VTLS, Warszawa: Fundacja Rozwoju UG.
- Biblioteka Narodowa (2017). *Zasady tworzenia deskryptorów BN*; [dostęp: 27.09.2017]. Dostępny w WWW: <<http://przepisy.bn.org.pl/deskryptory/zasady-tworzenia-deskryptorow-bn>>.
- Bojar, B, red. (2002). *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Bourdon, Françoise; Boulet, Vincent (2011). *VIAF: A hub for a multilingual access to varied collections* [online]. 77th IFLA General Conference and Assembly: World Library and Information Congress: Libraries beyond libraries: Integration, Innovation and Information for all, San Juan, Puerto Rico, 2011; [dostęp: 4.09.2017]. Dostępny w WWW: <<https://www.ifla.org/past/ifla77>>.
- Burchard, Maria (2006). *Języki informacyjno-wyszukiwawcze w katalogu centralnym NUKAT* [online]. *Biuletyn EBIB, Materiały konferencyjne*, nr 15 [dostęp: 5.10.2017]. Dostępny w WWW: <<http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/kaba/burchard.php>>.
- Burchard, Maria; Kucewicz, Anna (2004). *Język haseł przedmiotowych XXI wieku. Przegląd Biblioteczny*, z. 3 / 4, s. 195-206.

- Centrum NUKAT (2017) [a]. *Sprawozdania i bibliografia – Centrum NUKAT*; [dostęp: 27.09.2017]. Dostępny w WWW: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/files/sprawozdania/spr_nukat_2015_ident_z_P.pdf>.
- Centrum NUKAT (2017) [b]. *Tabela typowania haseł wzorcowych – Centrum NUKAT*; [dostęp: 27.09.17]. Dostępny w WWW: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/files/instrukcje_procedury/instrukcje/km/tablica.html>.
- Centrum NUKAT (2017) [c]. *Warsztat, ustalenia formalne – Centrum NUKAT*; [dostęp: 2.12.2017]. Dostępny w WWW: <<http://centrum.nukat.edu.pl/pl/warsztat/ustalenia-formalne>>.
- Centrum NUKAT (2017) [d]. *Warsztat, instrukcje i procedury – Centrum NUKAT*; [dostęp: 2.12.2017]. Dostępny w WWW: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/files/instrukcje_procedury/instrukcje/km/konstrukcje.html>.
- Centrum NUKAT (2017) [e]. *Warsztat – Centrum NUKAT*; [dostęp: 2.12.2017]. Dostępny w WWW: <<http://centrum.nukat.edu.pl/pl/warsztat>>.
- Centrum NUKAT (2017) [f]. *Grupa Robocza do Spraw Standardów Bibliograficznych, RDA w katalogu NUKAT – konieczna zmiana czy ślepy zaułek? / Leszek Śnieżko – Centrum NUKAT*; [dostęp: 4.09.2017]. Dostępny w WWW: <<http://centrum.nukat.edu.pl/rda/>>.
- Cichoń, Marta; Kalinowski, Jakub; Fedorowicz, Grażyna (2014). Katalogowanie oparte na encjach. *Rocznik Biblioteki Narodowej*, tom 45, s. 1-54.
- Głowacka, Teresa, red. (2000). *Język haseł przedmiotowych KABA. Zasady tworzenia słownictwa*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Klenczon, Wanda (2015). *Krajobraz po normalizacji?* [online] *Biuletyn EBIB*, nr 7 (160) [dostęp: 28.09.2017]. Dostępny w WWW: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/383>>.
- Lenartowicz, Maria (1990). Hasło opisu bibliograficznego. *Przegląd Biblioteczny*, z. 3/4, s. 33-45.
- Marsula, Anna (2015). Działalność normalizacyjna Komitetu Technicznego 242 ds. Informacji i Dokumentacji [online]. *Biuletyn EBIB*, nr 7 (160), [dostęp: 28.09.2017]. Dostępny w WWW: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/387>>.
- Nasiłowska, Maria (2004). Integracja kartotek haseł wzorcowych NUKAT. *Przegląd Biblioteczny*, z. 3/4, s. 215-221.
- Padziński, Andrzej (2000). *Stosowanie polskich norm w zautomatyzowanych katalogach bibliotecznych*. Warszawa, Wydaw. SBP.
- Paluszkiewicz, Anna (2009). *Format MARC 21 rekordu kartoteki haseł wzorcowych*. Warszawa, Wydaw. SBP.
- Paluszkiewicz, Anna, red. (1999) *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe: zasady sporządzania rekordów kartoteki haseł wzorcowych*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Paluszkiewicz, Anna (1999). Rola centralnej kartoteki haseł wzorcowych. *Przegląd Biblioteczny*, z. 3, s. 149-155.
- Roszkowski, Marcin (2015). Kartoteki nazw osobowych w środowisku sieciowym [online]. *Biuletyn EBIB*, nr 7 (160), [dostęp: 28.09.2017]. Dostępny w WWW: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/380>>.
- Rowińska, Magdalena (2015). NUKAT. Z zasady trzymamy się zasad [online]. *Biuletyn EBIB*, nr 7 (160), [dostęp: 28.09.2017]. Dostępny w WWW: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/382>>.
- Stolarczyk, Anna (2015). Deskryptory Biblioteki Narodowej – niepokoje bibliotekarza praktyka... [online]. *Biuletyn EBIB*, nr 5 (158), [dostęp: 28.09.2017]. Dostępny w WWW: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/viewFile/361/528>>.
- Śnieżko, Leszek (2013). Relacje bibliograficzne w RDA. *Bibliotheca Nostra: Śląski Kwartalnik Naukowy*, nr 4, s. 84-95.

Tillett, Barbara B. (2000). *Authority Control on the Web* [online]. "Bicentennial Conference od Bibliographic Control for the New Millennium", Library of Congress, 15-17.11.2000, [dostęp: 4.09.2017]. Dostępny w WWW: <http://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/tillett_paper.html>.

Wilczyńska, Grażyna M. (2006). Skutki integracji kartotek dla języków hasel przedmiotowych [online]. *Biuletyn EBIB, Materiały konferencyjne*, nr 15 [dostęp: 5.10.2017]. Dostępny w WWW: <<http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/kaba/wilczyńska.php>>.

Zasady sporządzania kartotek hasel wzorcowych w sieci bibliotecznej Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa, 1991. [Maszynopis].

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 19 grudnia 2017 r.

MICHAŁ MIROWSKI
University of Warsaw Library
NUKAT Center
e-mail: m.mirowski@uw.edu.pl

NUKAT UNION AUTHORITY FILE VERSUS NATIONAL LIBRARY OF POLAND AUTHORITY FILE – STATUS QUO, ISSUES AND SOLUTIONS

KEYWORDS: Authority files. Descriptors of the National Library of Poland. NUKAT Union Authority File. Authority records for personal names. Authority records for corporate names. Integration of authority files.

ABSTRACT: Thesis/Objective – The author explores the current state of Polish authority files, offers an analysis of the history and structure of NUKAT authority file and compares it to the authority file of the National Library of Poland (Deskryptory BN, DBN – the Descriptors of the National Library of Poland). He provides definitions of an authority file and national authority file and discusses the integration of authority files together with its results: NUKAT shared authority record, table of types and the process of transforming National Library of Poland Subject Headings to DBN. The comparison of selected types of NUKAT shared authority records to DBN records is illustrated with examples listed in tables. Finally, the author discusses some basics of the authority records construction, current cataloging rules and differences between NUKAT authority file and DBN authority file. **Method** – Methods used in the research involved the analysis and comparison of NUKAT and National Library of Poland authority files and the literature in the field of research. **Results** – The differences between the authority files in question discovered during the research result mainly from different cataloging rules used in the process of creating authority records (standards, criteria for the selection of the authorized heading, structure of the authority record) and varying structure of authority records built with MARC21 format.